

Meje mojega jezika so meje mojega sveta

Mojca Kacjan, učiteljica angleškega in nemškega jezika, Osnovna šola Polzela

Večjezičnost je del našega življenja in mora zato imeti prostor tudi v šolskem prostoru. Vsak od nas ima različna jezikovna znanja. Pri svojem pouku z različnimi aktivnostmi poskušam prepletati ta znanja, da lahko v znanju pridobimo vsi. Šele takrat večjezičnost razumemo, jo sprejememo in se zavedamo pomena lastnega jezika in jezikov okoli nas, vse od svetovnih jezikovnih velesil do slovenskega znakovnega jezika ter jezikov naših sosednjih držav.

Sodoben fenomen, s katerim se srečujemo v vsakodnevnem življenju, je večjezičnost. Vsak dan se srečujemo s številnimi jeziki, pa naj bodo to ali materinščina, angleščina in nemščina v osnovni šoli ali še španščina, francoščina v srednji šoli ter ruščina in podobno. Potem so tukaj še jeziki priseljencev in slovenski znakovni jezik. Večjezičnost nam omogoča lažje sprejemanje drugačnosti, lažje pridobimo delo v tujini, lažje potujemo in še kaj.

Kot učiteljica angleščine in nemščine na osnovni šoli pri svojem delu seveda v ospredje postavljam ravno omenjena jezika, pa vendar želim poleg tega v delo z učenci vključiti čim več različnih jezikovnih znanj, vzbujati zavest še za druge jezikovne poti in s tem zabrisati jezikovne meje, ki si jih učenci vedno pogostejše postavljajo prav zaradi zelo dobrega znanja angleščine.

Pri svojem pouku skušam učencem dvigovati zavedanje do lastnega maternega jezika in jim prikazati povezanost lastnega jezika z drugimi. To povezanost postavljam v ospredje predvsem pri pouku angleškega jezika, saj mi le-ta zaradi priljubljenosti pri učencih na široko odpira vrata za marsikatero vsebinsko povezavo. Pri pouku nemškega jezika se osredotočam tudi na vpeljevanje vsebin, ki jih učenci srečujejo pri drugih predmetih, kar se odlično prekriva s projektom Razvijanja naravoslovno-matematične pismenosti, v katerega sem vključena. Pri pouku angleščine in nemščine dajem velik poudarek na vsebine deželoznanstva, saj se mi zdi prav, da učenci spoznajo države, katerih jezika se učimo.

Imam srečo, da se v vsaki generaciji, ki jo prevzamem kot razrednik, v razredu nahaja učenec ali več teh, ki ne prihajajo iz našega geografskega ali jezikovnega področja, zato tako pri pouku tujega jezika kot tudi pri urah oddelčne skupnosti veliko časa namenim prav tem jezikovnim izzivom, iz katerih lahko moji učenci pridobivajo nova znanja. Učencem sem v preteklosti predstavila tudi jezike, s katerimi se morda v svojem vsakdanu redkeje srečujejo. Tako so spoznali slovenski znakovni jezik, ki ga lahko danes na šoli obiskujejo tudi kot izbirni predmet, preizkusili pa smo se tudi v razvozlanju brajice.

Sodobna tehnologija pa mi pri pouku omogoča še več. Sebe kot učitelja v razredu vidim predvsem kot most med jezikovnimi znanji, ki jih učenci lahko pridobijo, in znanjem, ki ga že imajo. Tukaj rušim meje njihovega sveta, jim širim obzorja ter približam jezike izven njihovih meja.

Slovenščina – jezik, s katerim se vse začne

Pred kakšnim letom sem med učenci predmetne stopnje izvedla anketo z enim samim vprašanjem: *Kateri jezik ti je najbolj všeč?* Presenetilo me je, da je le eden izmed učencev odgovoril slovenščina. Ko smo se o tem odgovoru pogovarjali v različnih oddelčnih skupnostih, mi je postalo jasno, zakaj je temu tako. Slovenskega jezika učenci ne dojemajo kot jezik, ki se ga učijo. Verjetno je to pogojeno tudi s starostjo, a zastavila sem si cilj, da s posameznimi vsebinami med učenci skušam dvigniti zavest do lastnega jezika.

V lanskem šolskem letu je na dogodku ob Evropskem dnevu jezikov red. prof. dr. Alja Lipavac Oštir s Filozofske fakultete v Mariboru predstavila delo z jezikovnimi kartami. Jezikovne karte so običajno zemljevidi, ki prikazujejo, kje se posamezni jeziki ali pa skupine jezikov govorijo. Eden od sestavnih delov kart so tudi meje. V našem primeru pa so jezikovne karte risbe, ki jih učenci izdelajo kot odraz razmišljanja o svojih jezikih v prostoru, v katerem živijo,

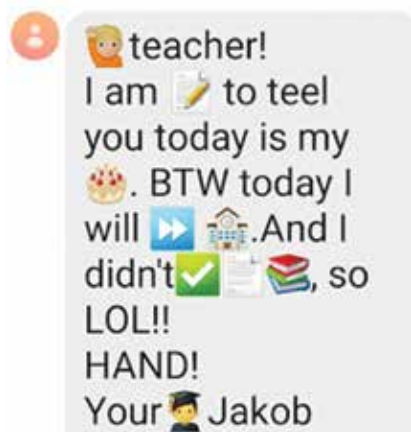
Primer jezikovne karte osmošolke

in o mejah med njimi. Omenjeno aktivnost sem preizkusila med osmo- in devetošolci, ki obiskujejo izbirni predmet nemščina. Pri podajanju navodil je potrebno paziti, da učencev ne omejimo preveč, da jim ne kažemo primerov jezikovnih kart, da je le njihova ideja tista, ki jo bodo izrazili na papirju.

Učenci so s to aktivnostjo pokazali, da se svojega jezika še kako dobro zavedajo, tudi svoje narečje so nekateri zelo dobro postavili v ospredje. Na jezikovnih kartah so osmošolci predstavili tudi jezike naših sosednjih držav, devetošolci pa so se osredotočili predvsem na jezike, ki se jih že učijo, ter na jezike, ki jim jih ponujajo srednje šole in se jih bodo imeli možnost učiti kasneje. Učenci so pokazali, da angleščina sicer predstavlja velik del njihovega vsakdana, nikakor pa ne zapirajo vrat drugim jezikom, kar me še posebej veseli.

Če dandanes velikokrat slišimo, da učenci v ospredje postavljajo angleščino in se v njej tudi lažje izražajo, sem slovenščino postavila v vlogo, ki jo po navadi nosi angleščina, in z učenci izdelovala kratka sporočila, v katerih so lahko uporabili kratice in različne »čustvenčke«, kot to zelo radi počno tudi v angleščini. Začeli smo s kratkimi sporočili v angleščini, nato pa vedno bolj vpeljevali tudi slovenske kratice, dodajali »čustvenčke« in podobno. V ospredju so bila predvsem narečja, domač jezik, ob tem pa smo spregovorili tudi o razliki med uradnimi in neuradnimi sporočili, elektronsko pošto in podobno.

Na šoli velikokrat izvajam večjezične aktivnosti, tako na predmetni kot tudi razredni stopnji, kjer se povezujem z oddelki podaljšanega bivanja. Pri teh aktivnostih na prvo mesto vedno postavljam

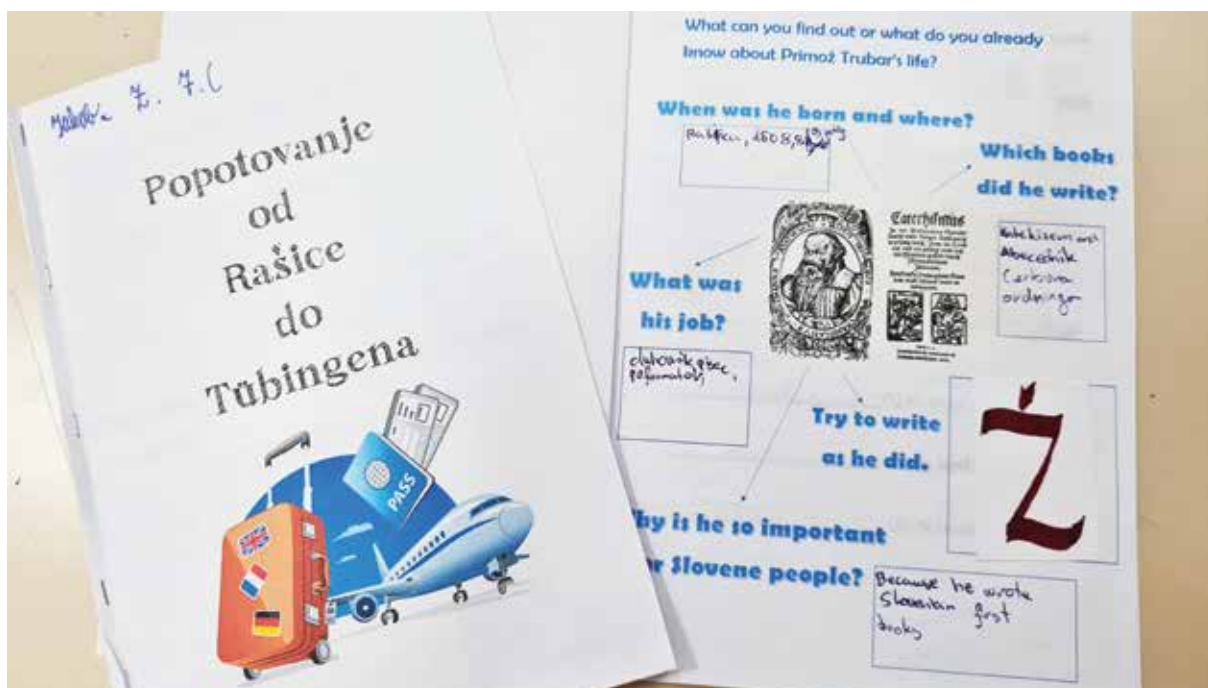

Primer kratkih sporočil z uporabo kratic in »čustvenčkov«

slovenski jezik, nato pa sledijo jeziki, ki jih na šoli lahko ponudimo, jeziki, ki jih znamo, jeziki v naši geografski okolici in drugi. Tako ob pravljičah izdelujemo večjezične knjige, iščemo povezave med angleškimi, nemškimi, slovenskimi in hrvaškimi besedami, s pomočjo angleščine in deloma tudi slovenskih narečij spoznavamo raznoliko besedišče pri nemščini, postavljamo besedne zveze v različne evropske jezike in podobno. Menim, da vključenost slovenščine v takšne aktivnosti dviga zavest o pomenu lastnega jezika in enači položaj materinščine z drugimi jeziki.

Angleščina – jezik, prepleten z medpredmetnimi vsebinami

Pri pouku angleščine izbiram predvsem vsebine, ki jih učenci predelajo že pri kakšnem drugem predmetu, tako da razumevanje ne predstavlja izziva učencem, ki imajo pri angleščini težave. Vsako leto tako predvsem v III. triletju izvedem aktivnosti, vezane na slovenske književnike. Aktivnosti so usmerjene v raziskovanje preko spleta ter preple-

Popotovanje od Rašice do Tübingena

tanje že usvojenega znanja pri pouku slovenščine, tujega jezika in drugih predmetov. V lanskem šolskem letu smo se podali na Popotovanje od Rašice do Tübingena ter raziskovali življenje in delo Primoža Trubarja. Gradivo sicer vedno zastavim v tujem jeziku, a šibkejšim učencem dovolim, da ga izpolnijo v slovenščini, saj je moj poudarek predvsem na razumevanju zastavljene naloge, na bralni pismenosti, kritičnem mišljenju in raziskovalnem delu.

Pri angleščini veliko časa namenim tudi aktualnim dogodkom, in sicer vselej skozi aktivnosti raziskovanja, pridobivanja novih znanj s pomočjo podpornih vprašanj. Tukaj velikokrat vključim tudi vsebine iz deželoznanstva, ki pa jih ne raziskujemo le pri angleščini, ampak tudi pri urah oddelčne skupnosti. V lanskem šolskem letu sem tako sodelovala s Časorisom in članke, vezane na Veliko Britanijo, Združene države Amerike, Nemčijo, Avstrijo in podobno, v pouk vpeljala na dveh stopnjah: v tujem jeziku pri pouku angleščine in nemščine s poudarkom na spoznavanju držav ter njihove kulture, pri urah oddelčne skupnosti pa v slovenščini s poudarkom na spoznavanju in urjenju bralnih strategij.

Nemščina – jezik, ki ne sme izgubiti veljave

Nemščina mora pri pouku ponuditi zanimive vsebine, se dobro promovirati, če želi obstati. Podobno velja pri učencih tudi za hrvaščino, saj zanimanje za

jezik upada. Učenci se geografske bližine jezika ne zavedajo tako, kot smo se je včasih mi, prav zato postaja poučevanje nemščine iz leta v leto večji izziv.

Izdelava učnega pripomočka iz odpadnega materiala, pravilno recikliranje, ozaveščanje z ekološko problematiko ... To je le nekaj vsebin, ki se pri mojem pouku nemščine pojavljajo znotraj aktivnosti EKO šole. Učenci ob tem usvojijo osnovno besedišče v tujem jeziku, krepim pa predvsem zavedanje okoljske problematike in reševanje avtentičnih problemov.

A pri nemščini nismo le EKO. Pri učencih skušam z aktivnostmi vzbujati zavest do dveh povezav nemškega jezika, in sicer na eni strani do slovenskih narečij, na drugi pa do angleščine. Z obema povezavama učenci spoznajo, da lažje usvajajo novo besedišče pri nemščini, če le pomislijo nekoliko širše ter povežejo znanje, ki ga že imajo. V svoj pouk pa vpeljujem tudi matematične in naravoslovne vsebine, pri katerih skozi igro in izkustveni pouk utrjujemo že pri drugih predmetih pridobljeno znanje, kot je na primer znanje o geometrijskih likih in telesih ter čutilih. Pri takšnih vsebinah si želim, da so v ospredju raziskovalno delo, medpredmetno povezovanje, sodelovalno učenje ter učenje iz čim bolj življenjskih situacij. Iskanje geometrijskih teles v razredu in naravi ter poimenovanje in opisovanje le-teh glede na njihove značilnosti je le en primer.

Razvijanje bralnih strategij pri urah oddelčne skupnosti

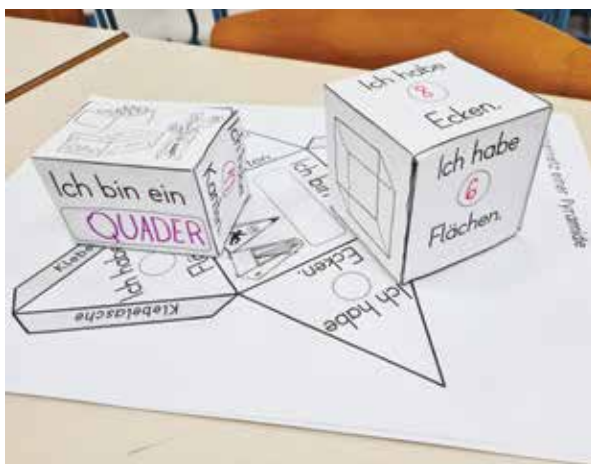

Izdelava učnega pripomočka iz odpadnega materiala

Obisk trgovine, zanimanje za ceno izdelka, vprašati, kje lahko najdemo kakšen izdelek, in podobno pa naj bo drug primer.

Jeziki učencev tujcev – od Hrvaške do Rusije ali od Albanije do Bosne in Hercegovine

Pred nekaj leti sem kot razrednik prevzela oddelčno skupnost, za katero sem vedela, da so v njej

Izdelava geometrijskih teles in pridobivanje osnovnega besedišča

štirje učenci tujci: dva iz Albanije in dva iz Bosne in Hercegovine. Vsi štirje so do takrat bili v Sloveniji že nekaj let. Kar hitro po začetku šolskega leta sem ugotovila, da ostali učenci pravzaprav sploh

ne vedo, od kod učenci tujci prihajajo in kateri je njihov materni jezik. Zato je bil moj prvi cilj spoznavanje rojstnih krajev in jezikov učencev tujcev. Skupaj z njimi sem sestavila kviz, ki smo ga odigrali v razredu, prav konkretno pa smo se lotili tudi spoznavanja njihovega jezika. Knjižno predlogo *Jaz* avtorja Philipa Waechterja smo prevedli v dve narečji albanščine, v bosanski jezik in v hrvaščino, pri angleščini uspešni učenci pa so zgodbo postavili tudi v angleščino. Prav s ponosom so učenci tujci svoje prevode prebrali še drugim oddelčnim skupnostim, saj sem skušala skozi vse te aktivnosti krepiti zavedanje o tem, da imajo oni določeno znanje, ki ga mi nimamo, da se lahko od njih le učimo, in to jim je dalo dodatno samozavest, da so z nami spregovorili v svojem jeziku.

A jezikov na šoli govorimo še več, tudi učence, katerih materni jezik je ruščina, srbsčina ali španščina, imamo. Zato jih pogosto povabim v različne oddelke, da z nami spregovorijo v svojem jeziku, nam

Spoznavanje jezikov učencev tujcev skozi zgodbo *Jaz*, avtorja Philipa Waechterja

preberejo kakšno pravljico, nas naučijo kakšno besedno zvezo. Ali pa priredimo branje pravljic v različnih jezikih, najmlajši učenci pa si ob tem izdelujejo pravljčni slovar. Razrede smo tudi večjezično opremili in poskušali zajeti vse jezike, ki jih na šoli govorimo, pa še kakšnega, ki bi se ga želeli naučiti. Učenci tujci prav s ponosom pokažejo svoj jezik, kar pa pripomore tudi k njihovi boljši vključenosti v oddelčne skupnosti. Večjezične kartice so prav tako izdelali še naši najmlajši učenci, in sicer ob vsaki pravljici, ki so jo poslušali v tujem jeziku.

Na šoli izkoristim vsako priložnost, ko lahko kakšen gost našim učencem predstavi jezik, ki ga sam govori ali se ga uči. Na ta način smo se že srečali z govorci kitajščine, ruščine, indonezijske, nizozem-

Večjezično opremljen razred

ščine, španščine, angleščine in nemščine, vsak takšen obisk ali delavnica pa širita obzorja našim učencem in bogatita njihovo jezikovno zavedanje.

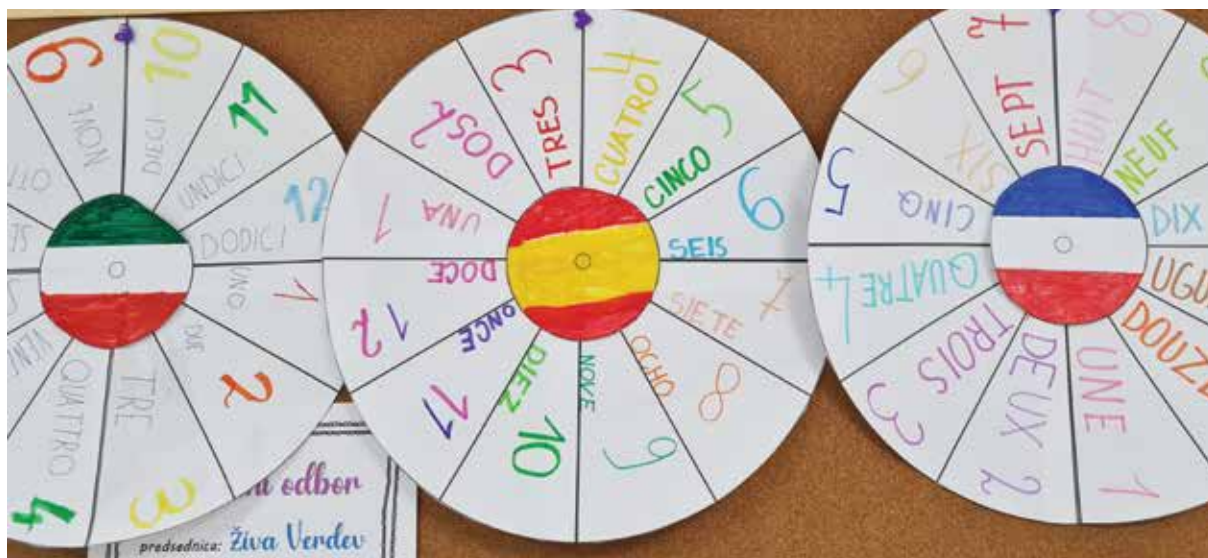
Slovenski znakovni jezik in brajica – za večino nas čisto drugačen svet

O kulturnem dnevu *Poslušam, a ne slišim; Gledam, a ne vidim*, na katerem so bile izvedene številne de-

lavnice, se je na Polzeli še dolgo govorilo. Vsaj majhna izkušnja, kaj pomeni biti slep, slaboviden, gluha ali naglušna, je bila v ospredju z namenom razumevanja sveta slepih in gluhih ter z namenom razvijanja razumevanja njihovih ovir in načina življenja. V delavnicah smo imeli tudi ogromno pomoči zunanjih društev in posameznikov, ki so z nami z veseljem delili svoje znanje.

Ga. Nina Schmidt nas je popeljala v svet brajice, nam predstavila brajev stroj, hojo z belo palico ter različne knjige tipanke, ki so namenjene slepim in slabovidnim otrokom. Na gradu Komenda smo se s knjižničarko občinske knjižnice pogovarjali o tem, kako je za slepe in slabovidne poskrbljeno v knjižnici, predstavila pa nam je tudi tipanke Aksinje Kermauner. Na sprehodu skozi Polzelo smo na zemljevidu označevali, kaj v kraju je prilagojeno slepim in slabovidnim in kaj ne. Preizkusili smo se v premagovanju ovir na poligonu, ki pa smo ga morali prehoditi z zavezanimi očmi, tukaj tudi s poudarkom na medsebojni pomoči in sodelovanju. Glasbenik Franc Žerdoner pa je učencem predstavil življenje in delo slabovidne oziroma slepe osebe ter jim na lastni koži dokazal, da se kljub takšnim oviram v življenju lahko uspe.

V svojo sredino smo povabili tudi predstavnike Medobčinskega društva gluhih in naglušnih Velenje, in ko so nas naučili nekaj osnovnih kretanj, smo se v kretanju preizkusili še sami. Učencem prvega triletja smo pripravili prav posebno izkušnjo in jim zgodbo o Repi velikanki predstavili v slovenskem znakovnem jeziku. V zadnjih dveh šolskih letih izvajamo slovenski znakovni jezik kot izbirni predmet tudi na šoli. Učenci se vključujejo v šolske prireditve in projekte ter tako še bolj pripomorejo k zavedanju, da je tudi znakovni jezik del življenja mnogih ljudi.

Večjezično opremljen razred

Zavedanje večjezičnosti

Drugi jeziki – prednosti sodobne tehnologije

S pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije skušam učence privedi do spoznanja, da poleg materinščine in angleščine obstajajo tudi drugi jeziki in sodobna tehnologija nam spoznavanje drugih jezikov in kultur zagotovo olajša. Če so s svojimi jezikovnimi kartami učenci nedvomno prikazali, da se zavedajo, da jih obkrožajo drugi jeziki in do neke mere pokazali tudi zanimanje za druge jezike, je potrebno to spoznanje le še negovati in jim ponuditi čim več informacij in spodbud, da bodo jezike vzljubili in se jih tudi z veseljem učili.

S pomočjo različnih računalniških aplikacij lahko učencem približam jezike, ki jih v svoji okolici načeloma ne srečujejo, ali pa se lahko preizkusijo v poznavanju le-teh. Pa to niso le besedila ali posamezne besede. Ustvarila sem igre, ki slonijo na poslušanju in slušnem razumevanju, tako da lahko učenci dobijo čim širšo sliko o jeziku. Spletne aktivnosti so učencem vedno na voljo, saj so objavljene na šolskem jezikovnem blogu, kjer učence obveščam o dogajanju na jezikovnem področju na šoli.

Še posebej pomembno se mi zdi, da tudi učence naučim dela s takšnimi in drugačnimi oblikami sodobne tehnologije. Na ta način lahko še sami

sestavijo kakšen kviz, igro, nalogo, križanko in podobno. Kreativnost tukaj za učence ne pozna meja in prav je, da jim pokažem, kaj lahko pripravijo in kako lahko pripravijo kakšen izdelek tudi s pomočjo sodobne tehnologije, nato pa stvari prepustim njihovi kreativnosti. Na ta način nastajajo izdelki ob angleški in nemški bralni znački, izdelujejo jih nadarjeni učenci ob različnih priložnostih.

Zakaj večjezičnost?

Po mojem mnenju je najlepši del poklica učitelja tujega jezika tisti trenutek, ko učenec dejansko vzljubi jezik, ki ga učitelj poučuje. A takrat se učiteljevo delo šele začne. Če je učenec usvojil strategijo, s katero se je uspešno in z veseljem priučil enega jezika, se lahko na enak ali podoben način priuči še enega in še naslednjega. Takrat mora biti učitelj tisti, ki učenca popelje vsaj na začetek nove jezikovne poti. Nelson Mandela je nekoč dejal: »Če govorite s človekom v jeziku, ki ga razume, gre to v njegovo glavo. Če pa govorite z njim v njegovem jeziku, gre to v njegovo srce«. Šele takrat ko učenci spoznajo, da jih angleščina sicer povsod po svetu pripelje do glave, ne pa povsod tudi do srca, se začnejo rušiti meje njihovega sveta, vanj pa lahko zasejemo nova jezikovna znanja.